

AKSARAY İLİNDE HAY-KOOP VEYA TAR-KOOP BÖLGE BİRLİĞİNE BAĞLI KOOPERATİF ORTAKLARINDAN SÜT SIĞIRCILIĞI İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ VE KOOPERATİF İLE ORTAKLIK İLİŞKİLERİNİN İNCELENMESİ

Hazırlayan: Osman Doğan BULUT¹

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mücahit PAKSOY²

Iğdır Üniversitesi¹

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi²

İÇERİK

1

Giriş

2

Materyal ve Yöntem

3

Bulgular

4

Sonuç ve Öneriler

Giriş/ Çalışmanın Önemi

- ✓ Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, ülkeler için tarım önemli bir yere sahiptir.
- ✓ Dünya'da hayvancılık, toplam tarımsal üretim değerinde **% 51'lik** bir paya sahip iken
 - Türkiye'de hayvancılık toplam tarımsal üretim değerinde **% 39'luk** bir paya sahiptir.
- ✓ Türkiye`de hayvansal üretimden sağlanan gelirin yaklaşık **%58`i** sığırlardan elde edilmektedir.
- ✓ Hayvansal kökenli ürün tüketimi insan yaşamının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi gereklidir.

Giriş/ Çalışmanın Önemi

- ✓ Nüfus artışı ve dengeli beslenememe sorununu hayvansal ürünlere olan talebi arttırmaktadır. Bu nedenle, hayvancılığın geliştirilmesi ve hayvansal ürünlerin arttırılması günümüzde önemli bir konu haline gelmiştir.
- ✓ Ayrıca hayvancılığın gelişmesinin;
 - a. Kırsal alanlarda yaşanan işsizliğin azalması
 - b. Köyden kente göçün önüne geçerek kentlerde yaşanan çarpık kentleşme ve nüfus yoğunluğunun azalması

gibi sosyal etkileri de vardır.

Dünya'da süt üretimi son 30 yılda %50 arttırmıştır (800 milyon ton).

Türkiye süt üretiminde (16,7 milyon ton) Dünya'da 12. sırada ve AB ülkeleri içerisinde 5. sıradadır.

Fakat, inek başına süt verimi açısından bakıldığında hayli gerilerdedir (60. sırada).

Giriş/ Çalışmanın Önemi

► Türkiye’de süt sığırcılığı

Yıl	Sığır Sayısı (baş)	Sağılan Sığır Sayısı (baş)	Süt Üretimi (ton)	Sığır Başına Elde Edilen Süt Üretim Miktarı (Ton)
2012	13.914.912	5.431.400	15.977.838	2,94
2013	14.415.257	5.607.272	16.655.009	2,97
2014	14.223.109	5.567.176	16.998.850	3,05
2015	13.994.071	5.535.773	16.933.520	3,06
2016	14.080.155	5.431.714	16.786.263	3,09

TÜİK, 2017

► TR71 bölgesinde süt sığırcılığı

Sıra	İller	Büyük Baş	Sağmal	Süt (ton)
1	Aksaray	190.378	99.405	331.823
2	Kırşehir	155.399	27.955	77.989
3	Niğde	141.922	70.304	262.528
4	Nevşehir	74.591	28.084	86.136
5	Kırıkkale	49.936	17.903	49.513

TÜİK, 2017

1. Konya
2. İzmir
3. Erzurum
.
.
27. **Aksaray**

%25’i
kooperatifler
üzerinden
pazarlanmaktadır
(80.000 ton)

Giriş/ Çalışmanın Önemi

► *Tarımında büyük öneme sahip hayvancılığın gelişebilmesi için; üreticilerin örgütlenmesi ve bu yapının etkin bir şekilde işlemesi gerekmektedir...*

1 Hayvancılık Kooperatifleri (Hay-Koop) Merkez Birliği

- **33** Hay-Koop Bölge Birliği vardır
 - **1** Aksaray Hay-Koop Bölge Birliği
 - **55** üye kooperatif; **5.000** ortak

1 Tarım Kooperatifleri (Tar-Koop) Merkez Birliği

- **17** Tar-Koop bölge birliği vardır
 - **1** Aksaray-Niğde Tar-Koop Bölge Birliği
 - **15** üye kooperatif; **1.900** ortak

Giriş/ Çalışmanın Önemi

3. Kooperatiflerin Görev ve Sorumlulukları

- Tarımda verimliliği artırıcı tedbirleri almak
- Ortakların ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine yardımcı olmak
- Ortaklarının üretimle ilgili araç, gereç ve diğer tarımsal girdi ihtiyaçlarını temin etmek
- Ortakların ürünlerini değerlendirme, işleme, muhafaza ve pazarlama ile ilgili fonksiyonları yerine getirmek

2

4

Giriş/ Çalışmanın Amacı

1. *Bu çalışmada işletmeciler ile yapılan anket çalışmasıyla*

- ✓ İşletmecilerin sosyo-ekonomik yapısı
- ✓ Kooperatif-ortak ilişkileri
- ✓ İşletmelerin yapısal özellikleri (işletmelerin üretim tipi, tarım arazisi olma durumu, vb.)
- ✓ İşletmelerin ekonomik özellikleri (hayvan varlığı, EKA, süt üretim ve değerlendirme durumu, gayri safi üretim değeri, brüt kar)

*Konularının
incelenmesi*

2. *İşletmecilerin ortağı oldukları kooperatifin üyesi olduğu üst birlik durumuna göre işletmelerin karşılaştırmasını yapmak amaçlanmıştır.*

MATERYAL - YÖNTEM

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini anket çalışması oluşturmaktadır

- Anakitle: Aksaray ilinde süt sığırcılığı yapan kooperatif ortağı işletmeler
- Yıl: 2016 – 2017; Örneklem çerçevesindeki işletme sayısı (N): **4.020**

Örneklem büyüklüğü Neyman tarafından önerilen formül kullanılarak tabakalı tesdüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

$$n = \frac{N \cdot \sum N_h \cdot S_h^2}{N^2 D^2 + \sum N_h \cdot S_h^2}$$

$$\underline{\mathbf{n = 90}}$$

% 5 hata payı

%95 güven aralığı

Materyal ve Yöntem

Görüşülen işletmelerin büyüklük grupları

- İşletmeler sağmal inek varlıklarına göre tabakalara ayrılmıştır
- Tabakalara giren işletmeler tesadüfi olarak seçilmiştir

İşletme büyüklük grupları	İnek sayısı (baş)	Görüşülen işletme sayısı	
		N	%
1.Grup	1-4	20	22,2
2.Grup	5-8	19	21,2
3.Grup	9-16	24	26,6
4.Grup	17-32	17	18,8
5.Grup	33+	10	11,2
Toplam		90	100

Çizelge 1: Görüşülen işletmelerin büyüklük grupları

Materyal ve Yöntem

Çalışmada verileri yorumlamak için:

- ✓ Yüzdeler, çapraz tablolar ve grafikler kullanılmıştır

Çalışmada verilerin istatistiksel analizlerinde

- ✓ Veriler normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

◉**Ki-Kare bağımsızlık testi:** Çapraz tabloda yer alan değişkenler arasındaki gözlenen ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılmıştır

◉**Man Whitney U testi:** Normal dağılım özelliği göstermeyen bir dağılımda iki bağımsız grup ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla kullanılmıştır.

BULGULAR

Bulgular/ Sosyo-Ekonomik Özellikler

Çizelge 2. İşletmecilerin yaş grupları

Yaş grup	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Grup (0-39 yaş)	15	31,3	13	31,0	28	31,1
2. Grup (40-48 yaş)	17	35,4	15	35,7	32	35,6
3. Grup (49+ yaş)	16	33,3	14	33,3	30	33,3
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P-değeri)	0,01 (0,999)					

Hay-koop ort. :44,64 yıl
Tar-koop ort. :44,08 yıl
Genel ort :44,34 yıl

Çizelge 3. İşletmecilerin eğitim grupları

Eğitim grup	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlkokul	34	70,0	22	52,4	56	62,2
Ortaokul	7	14,6	10	23,8	17	18,9
Lise	5	10,4	9	21,4	14	15,6
Üniversite	2	4,2	1	2,4	3	3,3
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0

Hay-koop ort. :6,37 yıl
Tar-koop ort. :7,11 yıl
Genel ort :6,72 yıl

Bulgular/ Sosyo-Ekonomik Özellikler

Çizelge 4. Tarım dışı gelirin olma durumu

Cevaplar	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	28	58,3	17	40,5	45	50,0
Evet	20	41,7	25	59,5	45	50,0
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)	2,857 (0,91)					

Hay-koop Ort. :1.490,00 TL
Tar-koop Ort. :1.641,30 TL
Genel Ort. :1.570,93 TL

Çizelge 5. İşletme büyüklük grupları

İşletme büyüklük grupları	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Grup (0-4 baş)	11	22,9	9	21,4	20	22,2
2. Grup (5-8 baş)	12	25,0	7	16,7	19	21,1
3. Grup (9-16 baş)	14	29,2	10	23,8	24	26,7
4. Grup (16-32 baş)	8	16,7	9	21,4	17	18,9
5. Grup (32+ baş)	3	6,3	7	16,7	10	11,1
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0

Hay-koop Ort. :10,75 baş
Tar-koop Ort. :19,02 baş
Genel Ort :14,61 baş

Bulgular/ Yapısal Özellikler

Çizelge 6. İşletmelerin üretim tipleri

Üretim Tipi	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Süt sığırcılığı işletmesi	37	77,1	20	47,6	57	63,3
Karma işletme (süt ve besi)	11	22,9	22	52,4	33	36,7
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
✓ - Ki-Kare (P değeri)	8,374 (0,004*)					

* 0,01 önem seviyesinde anlamlıdır

✓ **Yorum:**
Tar-koop üyesi olan kooperatif ortakları besi ve süt sığırcılığını birlikte daha çok yapmaktadır

Çizelge 7. İşletmelerin tarım arazisinin olma durumu

Tarım Arazi Durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yok	12	25,0	11	26,2	23	25,6
Var	36	75,0	31	73,8	67	74,4
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
✗ - Ki-Kare (P değeri)	0,017 (0,897)					

Hay-koop ort. :86,88 da
Tar-koop ort. :88,04 da
Genel ort :87,43 da

Bulgular/ Yapısal Özellikler

Çizelge 8. Kaba yem üretme durumu

Kaba yem üretme durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	17	35,4	6	14,3	23	25,6
Evet	31	64,6	36	85,7	67	74,4
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
✓ - Ki-Kare (P değeri)	5,257 (0,022*)					

* 0,05 önem seviyesinde anlamlıdır

✓ **Yorum:**
Tar-koop üyesi olan kooperatif ortaklarından kaba yem üretenlerin sayısı daha çoktur.

Çizelge 9. İhtiyacı karşılama oranı

İhtiyacı karşılama oranı	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0-20 %	12	38,7	6	16,7	18	26,9
21-40 %	4	12,9	6	16,7	10	14,9
41-60 %	8	25,8	8	22,2	16	23,9
61-80 %	2	6,5	6	16,7	8	11,9
81-100 %	5	16,1	10	27,8	15	22,4
Toplam	31	100,0	36	100,0	67	100,0

Kooperatif ortaklarının %65,7'si ürettikleri kaba yemin kendi ihtiyaçlarının %60'dan azını karşıladığını belirtmiştir

Bulgular/ Yapısal Özellikler

Çizelge 10. Tarımsal gelirden hayvansal ve bitkisel üretim payları

Tarımsal Üretim Kaynağı	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel ağırlıklı ortalama	
	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)
Hayvansal	4	70,0	1	61,7	5	66,2
Bitkisel	44	30,0	41	38,3	85	33,8
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0

Kooperatif ortaklarının tarımsal gelirinin **%66,2'** sini hayvansal üretim oluştururken, **%33,8'** ini bitkisel üretim oluşturmaktadır

Çizelge 11. Süt sığırcılığı desteklerinden faydalanma durumu

Desteklerden faydalanma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	4	8,3	1	2,4	5	5,6
Evet	44	91,7	41	97,6	85	94,4
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
Ki-Kare (P değeri)	1,513 (0,219)					

Kooperatif ortaklarının **%94,4'ü** süt sığırcılığı desteklerinden faydalanmaktadır.

X -

Bulgular/ Sektörle ilgili Düşünceler

Çizelge 12. Süt sığırcılığı faaliyetinden memnun olma durumu

Süt sığırcılığı faaliyetinden memnun olma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Memnun değil	10	20,8	6	14,3	16	17,8
Memnun	38	79,2	36	85,7	74	82,2
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)	0,657 (0,418)					

Ortakların **%82,2'si** süt sığırcılığı faaliyetinden memnundur

Çizelge 13. Süt sığırcılığı faaliyetinden memnun olmayanların nedenleri

Süt sığırcılığı faaliyetinden memnun olmama nedeni	Genel dağılım		
	Sayı	%	Toplam
Yem fiyatı yüksek	15	93,7	16
Süt satış fiyatı düşük	11	68,7	16
Yem dışındaki girdilerin fiyatı yüksek	3	18,7	16
Desteklerin yetersizliği	2	12,5	16
Karlılığın diğer tarımsal faaliyetlerden düşük olması	2	12,5	16
Hayvan hastalıkları	1	6,25	16

Ortaklardan süt sığırcılığı faaliyetlerinden memnun olmayanların nedenlerinde ilk sırayı **“yem fiyatlarının yüksek olması”** almaktadır.

Bulgular/ Sektörle ilgili Düşünceler

Çizelge 14. İşletmecilerin süt sığırcılığı ile ilgili yaşadıkları sorunlar

Görüşler		Hay-Koop (Ort.)	Tar-Koop (Ort.)	Toplam (Ort.)	Kategoriler (Ort.)
Süt üretimine yönelik politika yetersizliği	X	4,20	3,90	4,05	Katılıyorum
Kaba ve kesif yem fiyatları yüksek olması	X	4,02	3,95	3,98	Katılıyorum
Fiyat istikrarsızlığı	X	3,95	3,65	3,81	Katılıyorum
Mera alanının yetersizliği*	✓	3,65	3,86	3,75	Katılıyorum
Teknik bilgi yetersizliği	X	2,59	2,87	2,72	Orta Der. Katl.
Pazar sıkıntısı	X	2,42	2,19	2,31	Katılmıyorum
Barınak sorunu	X	2,21	2,19	2,20	Katılmıyorum
Veteriner hizmeti yetersizliği	X	1,93	2,00	1,96	Katılmıyorum

1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Orta derecede katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum
(1.00-1.49 arası) (1.50-2.49 arası) (2.50-3.49 arası) (3.50-4.49 arası) (4.50-5.00 arası)

* 0,05 önem seviyesinde anlamlıdır

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 15. Kooperatifçilik ilkelerini kooperatifte uygulandığını düşünme durumu

Kooperatifçilik ilkelerini kooperatifte uygulandığını düşünme durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	7	14,6	2	4,8	9	10,0
Evet	41	85,4	40	95,2	81	90,0
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)	2,401 (0,121)					

Koop. Ortakların **%90**'ı kooperatifçilik ilkelerinin uygulandığını düşünmektedir

Çizelge 16. Kooperatif üst birliklerin gerekli olduğunu düşünme durumu

Kooperatif üst birliklerin gerekli olduğunu düşünme durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	11	22,9	13	31,0	24	26,7
Evet	37	77,1	29	69,0	66	73,3
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)	0,740 (0,390)					

Koop. Ortakların **%73,3**'ü üst birliklerin gerekli olduğunu düşünmektedir

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 17. Kooperatif ortağı olma nedeni

Kooperatif ortağı olma nedeni	Hay-Koop			Tar-Koop			Genel toplam		
	Sayı	%	Top.	Sayı	%	Top.	Sayı	%	Top.
Ürünü değerlendirmek için	45	93,7	48	33	78,5	42	78	86,6	90
Üretim girdilerini ucuza almak için	20	41,6	48	20	47,6	42	50	55,5	90
Toplumda çiftçinin sesini duyurmak için	16	33,3	48	8	19,0	42	24	26,6	90
Teknik bilgi ve yardım almak için	10	20,8	48	6	14,2	42	16	17,7	90
Ortak makine kullanımını için	11	22,9	48	5	11,9	42	16	17,7	90

Çizelge 18. Kooperatif ile rekabet eden kişiler veya firmaların olma durumu

Kooperatif ile rekabet eden kişiler veya firmaların olma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	24	50,0	18	42,9	42	46,7
Evet	324	50,0	24	57,1	48	53,3
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)	0,450 (0,498)					

Kooperatif ortaklarının **%53,3**'ü kooperatifler ile rekabet eden kişi veya firmaların olduğunu belirtmiştir

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 19. Kooperatif ortağı olarak süt sığırı alma durumu

Kooperatif ortağı olarak süt sığırı alma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	8	16,7	16	38,1	24	26,7
Evet	40	83,3	26	61,9	66	73,3
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
✓ - Ki-Kare (P değeri)	5,260 (0,022)					

* 0,05 önem seviyesinde anlamlıdır

✓ Yorum:

Hay-koop üyesi olan kooperatif ortakları kooperatif aracılığıyla daha çok süt sığırı almıştır.

Çizelge 20. Kooperatifin etkin çalıştığını düşünme durumu

Kooperatifin etkin çalıştığını düşünme durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	4	8,3	1	2,4	5	5,6
Evet	44	91,7	41	97,6	85	94,4
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
✗ - Ki-Kare (P değeri)	1,513 (0,219)					

Kooperatif ortaklarının **%94,4**'ü kooperatifin etkin çalıştığını düşünmektedir.

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 21. Kooperatif kanalıyla sağlanan girdiler

Girdiler	Hay-Koop			Tar-Koop			Genel toplam		
	Sayı	%	Top.	Sayı	%	Top.	Sayı	%	Top.
Yem	46	95,8	48	34	80,9	42	80	88,8	90
İlaç	6	12,5	48	8	19,0	42	14	15,5	90
Gübre	2	4,1	48	1	2,3	42	3	3,3	90
Makine	2	4,1	48	1	2,3	42	3	3,3	90
Kredi	0	0,0	48	3	7,1	42	3	3,3	90

Kooperatif kanalıyla en çok sağlanan girdi **yemdir**

Çizelge 22. Kooperatif kanalıyla sağlanan girdi fiyatından memnun olma durumu

Memnun olma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	12	25,0	7	16,7	19	21,1
Evet	36	75,0	35	83,3	71	78,9
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)			0,934 (0,334)			

Kooperatif ortaklarının **%78,9'u** kooperatif kanalıyla sağlanan girdi fiyatından memnundur

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 23. Kooperatif üzerine eğilmesi gereken konular

Konular	Hay-Koop			Tar-Koop			Genel toplam		
	Sayı	%	Top.	Sayı	%	Top.	Sayı	%	Top.
Ürünlerin pazarlanması	29	60,4	48	21	50,0	42	50	55,5	90
Üretim girdilerinin sağlanması	29	60,4	48	20	47,6	42	49	54,4	90
Eğitim	15	31,2	48	18	42,8	42	33	36,7	90
Piyasa tanzimi ve fiyat düz.	10	20,8	48	13	30,9	42	23	25,6	90
Ürünlerin işlenerek pazarlanması	9	18,8	48	8	19,0	42	17	18,8	90
Finansman	4	8,3	48	0	0,0	42	4	4,4	90
Fikrim yok	1	2,0	48	0	0,0	42	1	1,1	90

Ortaklar, kooperatifin öncelik vermesi gerektiği ilk konunun “**ürünlerin pazarlanması**” olduğunu daha sonra da “**girdi sağlama**” ve “**eğitim**” konuları olduğunu belirtmiştir.

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 24. Kooperatife üye olmadan önce sütün satıldığı yer

Kooperatife üye olmadan önce sütün satıldığı yer	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Süt toplayıcılara	22	45,8	17	40,5	39	43,3
Özel firmalara	11	22,9	7	16,7	18	20,0
Başka kooperatife	1	2,1	10	23,8	11	12,2
Sütaş	6	12,5	0	0,0	6	6,7
Diğer	8	16,7	8	19,0	16	17,8
Toplam(N)	48	100,0	42	100,0	90	100,0

Çizelge 25. Kooperatife süt tesliminde bulunma durumu

Kooperatife süt tesliminde bulunma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	2	4,2	2	4,8	4	4,4
Evet	46	95,8	40	95,2	86	95,6
Toplam	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)	0,019 (0,891)					

Ortakların **%95,6**'sı ortağı oldukları kooperatife süt tesliminde bulunduğunu belirtmiştir

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 26. Süte yapılan ödeme şeklinden memnun olma durumu

Süte yapılan ödeme şeklinden memnun olma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	6	12,5	2	4,8	8	8,9
Evet	42	87,5	40	95,2	82	91,1
Toplam (N)	48	100,0	42	100,0	90	100,0
X - Ki-Kare (P değeri)	1,656 (0,198)					

Ortakların **%91,1**'i süte yapılan ödeme şeklinden memnundur

Çizelge 27. Süt fiyatını yeterli bulma durumu

Süt fiyatını yeterli bulma durumu	Hay-Koop		Tar-Koop		Genel toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hayır	36	75,0	22	52,4	58	64,4
Evet	12	25,0	20	47,6	32	35,6
Toplam (N)	48	100,0	42	100,0	90	100,0
✓ - Ki-Kare (P değeri)	5,002 (0,025)					

✓ Yorum:
Tar-koop üyesi kooperatif ortakları teslim ettikleri süte verilen fiyatı daha çok yeterli bulmaktadır

* 0,05 önem seviyesinde anlamlıdır

Bulgular/ Kooperatif ve Ortak İlişkileri

Çizelge 28. İşletmecilerin ortağı olduğu kooperatif hakkında düşünceleri

Görüşler		Hay-Koop (Ort.)	Tar-Koop (Ort.)	Toplam (Ort.)	Kategoriler (Ort.)
Kooperatifin faydalı olduğunu düşünürüm	✗	4,4	4,53	4,46	Katılıyorum
Kooperatif ortakların çıkarlarını ön planda tutar*	✓	3,93	4,58	4,23	Katılıyorum
Kooperatif ortaklığımın gelirim artırdığını düşünüyorum*	✓	3,95	4,41	4,17	Katılıyorum
Kooperatif hizmetleri daha iyi olabilir	✗	4,06	4,07	4,06	Katılıyorum
Kooperatif beklentilerimi karşılıyor*	✓	3,30	3,85	3,56	Katılıyorum
Kooperatif ortaklarının eğitime önem vermektedir*	✓	3,31	3,75	3,52	Katılıyorum
Kooperatif üyelik ve aidat ücretleri fazladır	✗	1,95	1,70	1,83	Katılmıyorum

1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Orta derecede katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum
(1.00-1.49 arası) (1.50-2.49 arası) (2.50-3.49 arası) (3.50-4.49 arası) (4.50-5.00 arası)

* 0,05 önem seviyesinde anlamlıdır

Bulgular/ Ekonomik Özellikler

Çizelge 29. İşletmelerin hayvan varlığı ve üretim durumu

Değişkenler	Ortalama	Std. Sapma
Damızlık süt sığırı sayısı (Baş)	14,04	18,85
Büyükbaş Hayvan Birimi (BBHB)	22,07	24,94
Sağım süresi (Gün)	248,11	18,98
İnek süt verimi (KG/Baş/Gün)	16,11	4,11
Laktaysan verim (KG/Baş/Yıl)	4.002,43	1.067,40
Süt satış fiyatı (TL/LT)	1,02	1,04
Süt gelir (TL/İşletme/Yıl)	61.713,58	1178,17

Bulgular/ Ekonomik Özellikler

Çizelge 30. İşletmelerin bazı seçilmiş ekonomik özellikleri

Üst Birlik	Büyük Bas Hay. Birimi (BBHB)	Süt sığ. say. (Baş)	Süt verim (LT/Baş/Gün)	Lakt. süresi (LT/Baş/Gün)	Lakt. verimi (LT/Baş/Lak. süresi)	Süt satış fiyatı (TL/LT)
Hay-Koop	15,11	9,85	15,84	246,67	3.912,15	1,01
Tar-Koop	30,05	18,83	16,38	249,56	4.094,72	1,04
Genel	22,07	14,34	16,11	248,11	4.002,43	1,02
Mann Whitney U Test P değeri	✓ 0,005*	✓ 0,068**	✗ 0,513	✗ 0,107	✗ 0,352	✓ 0,000*

**0,10; *0,01 önem seviyelerinde anlamlıdır

H₀: Üst birlik durumuna göre seçilmiş değişkenler arasında fark yoktur.

H₁: Üst birlik durumuna göre seçilmiş değişkenler arasında fark vardır.

✓ Yorum:

-Ortakların üst birlik durumu ile **BBHB, sığır sayısı ve süt satış fiyatı** arasında anlamlı bir ilişki vardır. *Tar-Koop'a üye kooperatif ortağı işletmeler daha büyük ve sütü satış fiyatları daha fazladır.*

-**Süt verimi, laktasyon süresi ve laktasyon verimi** ile üst üst birlik durum arasında anlamlı bir ilişki yoktur

Bulgular/ Ekonomik Özellikler

Çizelge 31. İşletmelerin toplam değişken masrafları

Değişkenler	TL	%
- Kaba yem masrafı	32.495,09	37,88
- Kesif yem masrafı	34.073,25	39,72
-Veteriner ve ilaç masrafları	5.623,51	6,56
-Geçici işçilik masrafı	474,44	0,55
-Su, elektrik ve diğer masraflar	2.298,69	2,68
Toplam değişken masraflar	85.775,07	100,00

Üst Birlik	Toplam Değişken Masraf (TL)
Hay-Koop	47.891,46
Tar-Koop	142.277,61
Mann Whitney U Test P değeri	0,006* ✓

*0,01 önem seviyesinde anlamlıdır

✓ Yorum:

-Ortakların üst birlik durumu ile **toplam değişken masrafları** arasında anlamlı bir ilişki vardır. *Tar-Koop'a üye kooperatif ortağı işletmelerin toplam değişken masrafları daha fazladır.*

Bulgular/ Ekonomik Özellikler

Çizelge 32. İşletmelerin ortalama gayri safi üretim değeri

Değişkenler	Ortalama (TL)	Yüzde (%)
-Süt geliri	61.713,58	53,67
-Envanter Kıymet Artışı	30.012,19	26,10
-Buzacağı geliri	11.794,37	10,26
-Destekler	9.266,76	8,06
-Gübre geliri	1.596,20	1,39
Toplam gayri safi üretim değeri	114.996,37	100,00

Üst Birlik	GSÜD (TL)
Hay-Koop	70.978,54
Tar-Koop	144.131,01
Mann Whitney U Testi P değeri	0,07* ✓

*0,10 önem seviyesinde anlamlıdır

✓ Yorum:

-Ortakların üst birlik durmu ile **GSÜD** arasında anlamlı bir ilişki vardır. *Tar-Koop'a üye kooperatif ortağı işletmelerin GSÜD daha fazladır.*

Bulgular/ Ekonomik Özellikler

Çizelge 33. İşletmelerin ortalama brüt kar değeri

Değişkenler	Ortalama Değer (TL)
Toplam gayri safi üretim değeri (A)	105.116,36
Toplam değişken masraflar (B)	74.928,34
Brüt kar (A-B)	30.188,01

Üst Birlik	Brüt Kar
Hay-Koop	23.087,07
Tar-Koop	38.303,37
Mann Whitney U Testi P değeri	0,088* ✓

*0,10 önem seviyesinde anlamlıdır

✓ **Yorum:**

-Ortakların üst birlik durmu ile **brüt kar değeri** arasında anlamlı bir ilişki vardır. *Tar-Koop'a üye kooperatif ortağı işletmelerin brüt kar değeri daha fazladır.*

Sonuç ve Öneriler

- ❖ Yapılan araştırmada daha büyük şletmelerin ortağı olduğu Tar-Koop üyesi kooperatif ortaklarının brüt karlarının, nispeten daha küçük şletmelerin ortağı olduğu Hay-Koop üyesi kooperatif ortaklarının brüt karından daha fazla olduğu ve %10 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir.
 - ✓ *Süt sığırıcılığı yapan küçük şletmelerin ölçek ekonomisinden faydalanabilmeleri için bu alanda büyümeleri ve üretim şekillerini modern tekniklerle geliştirmelidir*
- ❖ Yapılan araştırmada şletmecilerin “kooperatif hizmetlerinin daha iyi olabileceği” önermesine 5’li likert ölçeğinde ortalama 4,06 puan vererek bu önermeye katıldıkları görölmüştür.
 - ✓ *Kooperatif yöneticilerinin daha etkin olmaları açısından kooperatif yönetiminde ilgili kişilere kooperatif yöneticiliği, pazarlama ve teknik üretim ile ilgili konularda eğitimler verilmelidir. Ayrıca başarılı olmuş kooperatiflere eğitim gezileri düzenlenerek fikir paylaşımlarının yapılmasına olanak sağlanmalıdır. Böylece başarılı kooperatifler örnek teşkil ederek eksikler daha somut şekilde fark edilmiş olup ilgililere yeni fikirler kazandırılmış olacaktır.*

Sonuç ve Öneriler

❖ Süt sığırılığı yapan işletmelerin brüt karını olumsuz yönde etkileyen en önemli unsur yem maliyetidir.

✓ Değişen üretim masrafları içerisindeki oranı %77,60 olan yem masrafı;

- Yem fiyatlarının düşürülmesi
- Üreticilerin yem bitkisi üretimi yapması
- Mera alanlarının genişletilmesi

ile azaltılabilir

❖ Süt sığırılığı yapan işletmelerin gayri safi üretim değerini etkileyen en önemli unsur süt geliridir.

✓ Gayri safi üretim değeri içerisindeki oranı %53,67 olan süt geliri;

- Süt üretimindeki verimin artması
- Süt fiyatlarının artması ve istikrarlı olması

ile artış gösterebilir

Özetle: Süt üretiminde verim artırmaya yönelik teknik konuları içeren eğitim çalışmaları üreticiler ile yapılmalıdır.

Süt fiyatlarında düşüşün engellenip istikrarın sağlanabilmesi için üreticilerin kooperatif ve birlikler üzerinden toplu süt satışı artırılmalıdır.

Örgütlenme mekanizmasının kamu tarafından destek ve teşvikler ile daha da güçlendirilerek pazarda rekabet gücünün artması sağlanmalıdır.

Dinlediğiniz için teŝekkür ederim...

Hazırlayan: Osman Doğan BULUT
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mücahit PAKSOY